

Надійшла до редакції 04.11.2014

Рецензент: д.т.н., проф., Коломієць Л.В.,
Одеська державна академія технічного регулювання та якості, м. Одеса.

О. В. Грабовский, к.т.н., А. А. Габер

ВНЕДРЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

В статье рассмотрено суть информационных технологий, вопросы их внедрения в высшие учебные заведения и влияние от их внедрения на конкурентоспособность высших учебных заведений.

Ключевые слова: информационные технологии, образовательные услуги, конкурентоспособность.

O. V. Grabovsky, ScD, A. A. Gaber

INTRODUCTION OF INFORMATION TECHNOLOGIES TO IMPROVE COMPETITIVENESS OF UNIVERSITIES

In the article the essence of information technology, the problems of their implementation in higher education and the impact of their implementation on the competitiveness of higher education institutions.

Keywords: information technology, educational services, competitiveness.

УДК 005.6

В. М. Новіков¹, д.ф.-м.н., І. М. Романенко², С. В. Фоміна^{2,3}

¹ВСП «Інститут підвищення кваліфікації фахівців в галузі технічного регулювання та споживчої політики» Одеська державна академія технічного регулювання та якості, м. Київ

²ДП «Миколаївський науково-виробничий центр стандартизації, метрології та сертифікації», м. Миколаїв

³Одеська державна академія технічного регулювання та якості, м. Одеса

СЕРТИФІКАЦІЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕЧНІСТЮ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ

У статті розглядається проблематика сертифікації систем управління безпекою харчових продуктів в Україні, адаптування національної СУБХП до європейської шляхом розробки єдиної концепції та порядку проведення процедури сертифікації СУБХП, що надасть можливість наблизитися до системи взаємного визнання результатів оцінки відповідності.

Ключові слова: нормативні документи, система управління безпекою харчових продуктів, сертифікація, НАССР.

Постановка проблеми в загальному вигляді полягає в розгляді вимог чинних нормативних документів (НД) у сфері сертифікації систем управління безпекою харчових продуктів (СУБХП) в Україні.

Мета статті: провести аналіз положень чинних нормативних документів щодо діючих вимог і процедур проведення сертифікації СУБХП та визначити шляхи їх вдосконалення.

Впровадження систем НАССР є обов'язковою вимогою законодавства США, Канади, Японії, Нової Зеландії та багатьох інших країн світу. Багато українських виробників також вже усвідомили важливість і переваги впровадження визнаних у світі систем управління без-

печністю харчових продуктів.

Першими, хто наочно в цьому переконався, були українські експортери харчових продуктів і сільськогосподарської сировини. Всі ми були свідками інцидентів, пов'язаних з українським продуктами харчування за кордоном. Від цих «м'ясних, молочних, сирних, соняшникових непорозумінь» українські виробники і українська економіка в цілому зазнали величезних збитків. Зрозуміло, що в ряді випадків ці інциденти мали політичну основу, проте слід визнати, що підстави для цих інцидентів об'єктивно є, і вони пов'язані, насамперед, із занепадом аграрного сектора України і загальним низьким рівнем забезпечення безпеки продукції на українських підприємств.

вах. Стало зрозуміло, що в сучасному глобальному світі, в умовах жорсткої конкурентної боротьби, Україна, незважаючи на свій величезний потенціал в аграрній сфері, не досягне успіху в світовій торгівлі, якщо не підвищить культуру виробництва, якщо не впровадить новітні технології і не введе міжнародно визнані вимоги до систем управління безпечністю харчових продуктів на всіх етапах харчового ланцюга.

З іншого боку, в українському суспільстві, незважаючи на зниження купівельної спроможності населення в умовах економічної кризи, зростає попит на отримання якісної і безпечної продукції. Український споживач стає більш інформованим і вимогливим. Тому впровадження систем управління безпеки харчових продуктів на основі концепції НАССР, яка вже довела свою ефективність в усьому світі, може стати надійною основою для розвитку виробництва, забезпечення прав споживачів на отримання безпечних продуктів у всіх випадках, виконання законодавчих вимог та отримання переваг у конкурентній боротьбі.

Важливою також є думка великих торговельних мереж, які відбір постачальників проводять за критерієм наявності у них на підприємствах системи, побудованої на концепції НАССР та сертифікованої за більш складними і розвиненими схемами, визнаними Глобальною ініціативою з безпеки харчових продуктів.

Вимога щодо застосування системи НАССР (або аналогічних систем) при виробництві харчових продуктів підтримується і українським законодавством. Ще в 2002 році, в існуючій на той момент редакції Закону України «Про якість та безпеку харчової продукції та продовольчої сировини», вперше в Україні було встановлено вимогу щодо поетапного переходу виробників харчових продуктів до застосування превентивної системи внутрішнього контролю на основі принципів НАССР. Передбачалося, що порядок і терміни обов'язкового введення будуть визначені окремими підзаконними актами. З тих пір цей Закон неодноразово переглядався [1]. Навколо нього йшла напружена міжвідомча боротьба за повноваження у сфері державного контролю та нагляду за харчовою промисловістю. Але за десять років на державному рівні мало що було зроблено в напрямку розвитку правової основи для широкого впровадження систем НАССР, в той час як це питання стало вже не просто актуальним, а досить необхідним.

Важливим кроком України у запровадженні операторами потужностей виробництва, процедур заснованих на принципах НАССР з метою адаптації законодавства України до законодавст-

ва Європейського Союзу є набуття чинності Наказу МінАПК «Вимоги щодо розробки, впровадження та застосування постійно діючих процедур, заснованих на принципах Системи управління безпечністю харчових продуктів (НАССР)» від 01.10.2012 №590 [2], а також ініціювання розробки Стандарту Мінагрополітики України «Система управління безпечністю харчових продуктів. Настанови щодо розроблення, впровадження та застосування». Впровадження даних документів» (остаточна редакція) [3]. Також 22.07.2014 за основу та в цілому прийнято Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо харчових продуктів" (реєстр. № 1602-18), згідно з яким Закон України «Про безпечність та якість» викладено в новій редакції та з новою назвою «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» [1].

Вимоги, згідно Наказу №590 [2], розроблені відповідно до вимог законодавства України у сфері безпечності харчових продуктів, з урахуванням вимог міжнародного законодавства. Там, зокрема, зазначається, що оператори потужностей повинні розробити та впровадити ефективну систему НАССР, що дозволяє контролювати всі небезпечні чинники, які можуть бути в харчовому продукті. Цим документом встановлено положення про введення операторами потужностей програм – передумов, розробки постійно діючих процедур, заснованих на принципах НАССР, окремих процедур, що забезпечують результативне функціонування програм – передумов та системи НАССР, спрощеного підходу щодо застосування системи НАССР для певних операторів потужностей. Незважаючи на деякі недоліки, цей документ є перехідним положенням до обов'язкового впровадження українськими виробниками систем управління безпечністю харчових продуктів.

Отже, безпечність харчових продуктів є однією зі складових частин глобальної ключової проблеми забезпечення продовольчої безпеки у всіх країнах світу, у тому числі і в Україні. Її розв'язання було б неможливим без прийняття та впровадження на національному рівні міжнародних НД у сфері технології виробництва харчових продуктів.

Широке впровадження принципів НАССР при виробництві харчових продуктів у розвинених країнах світу зумовило необхідність однозначної оцінки третьою стороною ступеня виконання принципів НАССР, тобто сертифікації систем НАССР.

Слід відмітити, що основною особливістю організації системи законодавства, що регулює

безпеку продукції в ЄС, є практика розроблення директив та регламентів, єдиних та обов'язкових для виконання всіма країнами-членами співтовариства. Таким чином, в Європі сформована єдина для 27 членів законодавча та інституційна структура контролю на основі існуючих раніше національних систем і механізмів безпеки харчової продукції [4].

Глобалізація світової економіки та формування спільних транснаціональних ринків зумовили необхідність вирішення проблеми взаємного визнання результатів відповідності, в тому числі й результатів сертифікації СУБХП в різних країнах світу. В свою чергу, потреби взаємного міжнародного визнання результатів оцінки відповідності систем, що ґрунтуються на принципах НАССР, зумовили необхідність прийняття єдиного міжнародного стандарту ISO 22000 (національний нормативний документ ДСТУ ISO 22000:2007 [5]), в якому визначено найбільш сучасний універсальний спектр вимог до СУБХП та який формує єдині міжнародні вимоги до СУБХП, за якими проводиться її сертифікація. Єдиний порядок сертифікації СУБХП, визначений в ISO/TS 22003:2009 (національний нормативний документ ДСТУ–П ISO/TS 22003:2009 [6]) та органічно вписується в існуючу схему забезпечення взаємного визнання результатів оцінки відповідності (стандарти ISO серії 17000), яка побудована на принципах дії єдиних стандартів оцінки відповідності і єдиних критеріїв компетентності органів з оцінки відповідності [7].

На даний час чинними в Україні, щодо систем управління безпекою харчових продуктів, є ряд національних стандартів, згармонізованих з міжнародними стандартами: ДСТУ ISO 22000:2007 [5], ДСТУ–П ISO/TS 22003:2009 [6], ДСТУ-Н ISO/TS 22004:2005 [8], ДСТУ ISO 22005:2009 [9], ДСТУ ISO/IEC 17021:2008 [10] та національний стандарт ДСТУ 4161-2003 [11].

Держспоживстандартом України в 2004 році з метою впровадження суб'єктами господарської діяльності національного стандарту ДСТУ 4161-2003 [11] та проведення процедури сертифікації в Системі сертифікації УкрСЕПРО, було розроблено «Порядок сертифікації систем управління безпекою харчових продуктів» [12], проте і до теперішнього часу на державному рівні не розроблено документ, який би описував механізм проведення сертифікації СУБХП з урахуванням вимог національних стандартів, згармонізованих з міжнародними стандартами та надавав би можливість проведення в подальшому аналізу і моніторингу дотримання її вимог. Це, в свою чергу, унеможливує проведення процедури сертифікації та взаємного визнання «коректно», якщо

кожен орган з сертифікації встановлює власні порядки, а на національному рівні відсутній один загальний порядок.

Аналіз чинних нормативних документів у сфері сертифікації СУБХП свідчить про те, що в Україні на національному рівні потребує розробки та впровадження єдиний порядок сертифікації СУБХП на відповідність вимогам ISO 22000 з урахуванням вимог ДСТУ-П ISO/TS 22003 [6], ДСТУ ISO/IEC 17021 [10], ДСТУ ISO 19011 [13], ДСТУ ISO/IEC 17000 [14], що пришвидшить адаптування національної СУБХП до європейської та надасть змогу ще на крок наблизитися до системи взаємного визнання результатів оцінки відповідності, за якої визнання компетентності (акредитація) органу оцінки відповідності (органу з сертифікації) органом з акредитації, що підтримує, наприклад, MLA (угода про взаємне визнання) з ЕА (Європейська Асоціація з акредитації), формально означає акредитацію цього органу з оцінки відповідності (визнання його компетентності) органами з акредитації інших країн, членів ЕА.

Висновки. Керуючись одним із пріоритетів національних інтересів – інтегрування України до європейського політичного, економічного, правового простору доцільно пришвидшити адаптування національної СУБХП до європейської, в першу чергу розробивши єдину концепцію та порядок проведення процедури сертифікації СУБХП, що дозволить забезпечити єдиний підхід до проведення процедури сертифікації СУБХП на державному рівні всіма акредитованими органами сертифікації та ще на крок надасть можливість наблизитися до системи взаємного визнання результатів оцінки відповідності.

Список використаних джерел

1. Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо харчових продуктів" реєстраційний № 1602-18, дата реєстрації 22.07.2014 // Офіційний веб-портал Верховної ради України.-Режим доступу:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/771/97%D0%B2%D1%80/>
2. Наказ МінАПК «Вимоги щодо розробки, впровадження та застосування постійно діючих процедур, заснованих на принципах Системи управління безпекою харчових продуктів (НАССР)» від 01.10.2012 №590, зареєстрований в Міністерстві юстиції України за №1704/22016 від 09.10.2012// Офіційний сайт НАУ-Online.- Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/1202/3340/1/>.
3. Остаточна редакція Стандарту Мінагрополітики України «Система управління безпеки

стю харчових продуктів. Настанови щодо розроблення, впровадження та застосування». Впровадження даних документів» (остаточна редакція)// Офіційний сайт Державної установи «Український науково-дослідний інститут спирту і біотехнології продовольчих ресурсів».

4. Кісель С. Порівняння національної законодавчої бази України та Європейського Союзу щодо безпечності харчової продукції/ С.Кісель// Науково-технічний журнал «ССЯ». – 2012. – 4(77). – С. 57-60.

5. Системи управління безпечністю харчових продуктів. Вимоги до будь-яких організацій харчового ланцюга (ISO 22000:2005, IDT): ДСТУ ISO 22000:2007. – Чинний від 01.08.2007.-К.:Держстандарт України, 2007 – 31с. – (Національний стандарт України).

6. Системи управління безпечністю харчових продуктів. Вимоги до органів, що здійснюють аудит та сертифікацію систем управління безпечністю харчових продуктів (ISO/TS 22003:2007, IDT): ДСТУ–П ISO/TS 22003:2009.– Чинний від 01.01.2010.-К.:Держстандарт України, 2010 – 14 с. – (Пробний стандарт).

7. Основи управління безпечністю харчових продуктів. Навчальний посібник/ Ю.Ф. Мельник, В.М. Новіков, Л.С. Школьник – Київ: Союз споживачів України, 2007. – 297 с.

8. Системи управління безпечністю харчових продуктів. Настанова щодо застосування ISO 22000:2005 (ISO/TS 22004:2005, IDT): ДСТУ-Н ISO/TS 22004:2009. – Чинний від 01.01.2010.-К.:Держстандарт України, 2010 – 13 с. – (Настанова).

9. Простежуваність у кормових та харчових ланцюгах. Загальні принципи та основні вимоги

щодо розроблення та запровадження системи (ISO 22005:2007, IDT): ДСТУ ISO 22005:2009. – Чинний від 01.01.2010.-К.:Держстандарт України, 2010 – 6 с. – (Національний стандарт України).

10. Оцінювання відповідності. Вимоги до органів, які провадять аудит і сертифікацію систем управління (ISO/IEC 17021:2006, IDT): ДСТУ ISO/IEC 17021-1:2008. – Чинний від 01.09.2008.-К.:Держстандарт України, 2008 – 30с. – (Національний стандарт України).

11. Системи управління безпечністю харчових продуктів. Вимоги: ДСТУ 4161 – 2003. – Чинний від 01.07.2003.-К.:Держстандарт України, 2003 – 13с. – (Національний стандарт України).

12. Порядок сертифікації систем управління безпечністю харчових продуктів, затверджений наказом Держспоживстандарту України від 25.08.2004 №185 – 23 с.

13. Настанови щодо здійснення аудитів систем управління (ISO 19011:2011, IDT): ДСТУ ISO 19011:2012. – Чинний від 01.07.2013.-К.:Держстандарт України, 2013 – 34 с. – (Національний стандарт України).

14. Оцінювання відповідності. Словник термінів та загальні принципи (ISO/IEC 17000:2003, IDT): ДСТУ ISO/IEC 17000:2007. – Чинний від 01.04.2008.-К.:Держстандарт України, 2007 – 26 с. – (Національний стандарт України).

Надійшла до редакції 20.11.2014

Рецензент: д.т.н., професор Коломієць Л.В., Одеська державна академія технічного регулювання та якості, м. Одеса.

В. Н. Новиков, д.ф.-м.н., И. М. Романенко, С. В. Фомина

СЕРТИФИКАЦИЯ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ БЕЗОПАСНОСТЬЮ ПИЩЕВЫХ ПРОДУКТОВ

В статье рассматривается проблематика сертификации систем управления безопасностью пищевых продуктов в Украине, адаптации национальной системы управления безопасностью пищевых продуктов к европейской путем разработки единой концепции и порядка проведения процедуры сертификации системы управления безопасностью пищевых продуктов, что позволит приблизиться к системе взаимного признания результатов оценки соответствия.

Ключевые слова: нормативные документы, сертификация, система управления безопасностью пищевых продуктов, HACCP.

V. M. Novikov, ScD, I. M. Romanenko, S. V. Fomina

CERTIFICATION OF FOOD SAFETY MANAGEMENT

The article considers the problem of certification of food safety management systems in Ukraine, adapt the national system of food safety by developing the European single concept and procedure of certification procedures system of food safety, which will enable to approach the system of mutual recognition of conformity assessment.

Keywords: legislation, certification, Hazard Analysis and Critical Control Points (HACCP).